

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИСТЕЦТВ
імені І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО**

ОБОЛЕНСЬКА Марія Михайлівна

УДК 78.071.1 : 786.2 (44) "18/19"

**ФОРТЕПІАННА ТВОРЧІСТЬ ЛУЇ В'ЄРНА
В АСПЕКТІ ЦІННІСНОЇ ТЕОРІЇ СТИЛЮ**

Спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидат мистецтвознавства

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського Міністерства культури України.

Науковий керівник:

доктор мистецтвознавства, професор
ШАПОВАЛОВА Людмила Володимирівна,
Харківський національний університет
мистецтв імені І. П. Котляревського,
завідувач кафедри інтерпретології
та аналізу музики

Офіційні опоненти:

доктор мистецтвознавства, професор
САМОЙЛЕНКО Олександра Іванівна,
Одеська національна музична академія
імені А. В. Нежданової, проректор
з наукової роботи, завідувач кафедри
історії музики та музичної етнографії

кандидат мистецтвознавства, професор
РОЩИНА Тетяна Олександрівна,
Національна музична академія
імені П. І. Чайковського, завідувач
кафедри спеціального фортепіано № 2

Захист відбудеться «30» травня 2017 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.871.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства у Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського за адресою: 61003, м. Харків, м. Конституції, 11/13, ауд. 58.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського за адресою: 61003, м. Харків, м. Конституції, 11/13.

Автореферат розіслано «26» квітня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат мистецтвознавства,
доцент

Чернявська М. С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вивчення культурного досвіду Західної Європи для України XXI століття має стратегічне значення, оскільки саме вона впродовж декількох сторіч визначала напрям і пріоритети розвитку усього людства як одна з найвагоміших складових світового культурного процесу. З точки зору глибинного інтересу до фортепіанної музики XIX – XX ст. і міри вивченості її історії існує чимало прекрасних імен і сторінок творчості, які досі залишаються у «тіні». Значне місце в історії музичної культури Західної Європи посідає Франція, музичне мистецтво якої вирізняється самобутньою традицією, з одного боку, а з іншого – універсальністю, європоцентричністю. У рамках розширення меж пізнання музичного мистецтва Франції пропонується в якості об'єкта дослідження фортепіанна творчість Луї В'єрна (1870-1937), видатного органіста, який здійснив вагомий внесок в історію світового музичного мистецтва.

Ще за життя Луї В'єрна його органні твори набули визнання у професійних музикантів і любителів органного мистецтва: відтоді вони постійно зустрічаються в репертуарі органістів-концертантів разом із творами Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя, С. Франка. Попри величезну популярність в Європі та США, в Україні творча спадщина Луї В'єрна досі не отримала серйозного наукового висвітлення. Та оскільки він залишив переконливу кількість опусів фортепіанної, симфонічної, камерної, вокальної та хорової музики, необхідність впровадження його творів в науковий обіг та виконавський репертуар обумовлює актуальність теми дослідження.

Обираючи об'єктом дослідження фортепіанну творчість композитора, чиє ім'я практично невідоме в Україні, неминує виникати питання: чи являє об'єкт вивчення художню цінність як для українського музикознавства, так і для загальносвітової культурної спадщини? Для відповіді на поставлене питання слід мати чітке уявлення про те, що таке художня цінність в музиці та якими є реальні критерії для її виявлення? Багато дослідників музичного мистецтва наполягають на необхідності залучення ціннісного підходу як методологічної установки (Ю. Холопов, Т. Чередніченко, Г. Коломієць, Г. Орджонікідзе, А. Алмазова). Проте в музикознавській практиці цей підхід досі залишається на стадії розробки. Мало таких праць, в яких би ціннісний підхід викладався послідовно не лише з точки зору естетичного відношення, але й в якості іманентних параметрів музичного об'єкта. Не зважаючи на наявність безперечних досягнень, потреба подальшої розробки цього кола питань не викликає сумніву.

Для обґрунтування проблеми цінності в музичній творчості пропонується гіпотеза про те, що наявність чітко сформованого і впізнаваного індивідуального стилю композитора є прямим індикатором художньої цінності його мистецьких витворів (композиторських опусів). У зв'язку з цим виникає потреба у розробці ціннісної теорії музичного стилю, її онтологічних підстав. Оскільки цінність є фундаментальною загальнонауковою категорією, виникає необхідність провести паралелі й аналогії між музикою та іншими сферами гуманітарних і точних наук.

Вивчення поставленої проблеми в міждисциплінарному дискурсі резонує з сучасною тенденцією у науковому світі – тяжінням до наукового синтезу. Завершальною стадією дослідження закономірно є апробація заявленої гіпотези на конкретному музичному матеріалі. Фортепіанну творчість Луї В'єрна слід розглянути в контексті ціннісної теорії музичного стилю, що або підтвердить, або спростує її.

Отже, актуальність теми дослідження становить назріла необхідність:

- обґрунтування художньої цінності фортепіанної спадщини Л. В'єрна, маловивченої у світовому музикознавстві;
- розробка теорії музичної аксіології в аспекті композиторського стилю;
- впровадження фортепіанної творчості Л. В'єрна в концертний репертуар і навчальний процес вітчизняної академічної музики.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, темами, планами. Дисертацію виконано на кафедрі інтерпретології та аналізу музики згідно з планом науково-дослідницької роботи Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського. Зміст роботи відповідає комплексній темі «Когнітивні моделі виконавської інтерпретології» тематичного плану (протокол №2 від 25.10.2012 р.). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради ХНУМ ім. І. П. Котляревського (протокол № 4 від 27.11.2014).

Мета дослідження – обґрунтувати стильові засади фортепіанної творчості Л. В'єрна в системі ціннісних координат західноєвропейської традиції на зламі XIX – XX сторіч.

Завдання, обумовлені поставленою метою, формують структуру й алгоритм дослідження:

- узагальнити досвід джерел, присвячених постаті Л. В'єрна, та на їх основі визначити історико-культурні чинники, що вплинули на формування індивідуального стилю композитора;
- розглянути категорію цінності в загальнофілософському дискурсі та осмислити когнітивні механізми, що залучені в процесі ціннісної комунікації;
- дослідити й класифікувати типи ціннісних підходів в сучасному музикознавстві;
- розробити ціннісну теорію музичного стилю, в контексті якої визначити засадничу роль категорії «композиторський стиль» як об'єктивного чинника змісту;
- запропонувати методикку ціннісного аналізу в академічній музиці;
- здійснити аналіз усіх фортепіанних творів Л. В'єрна за допомогою запропонованої методики ціннісного аналізу;
- атрибутувати стиль фортепіанної творчості Л. В'єрна в контексті ціннісної теорії;
- звернути увагу вітчизняних дослідників і виконавців на маловідому царину французького фортепіанного мистецтва межі XIX–XX століть.

Об'єктом дослідження є особистість Луї В'єрна та його композиторська спадщина; **предметом** – фортепіанний стиль Л. В'єрна в аспекті ціннісної теорії у єдності французької національної та загальноєвропейської музичних традицій.

Матеріал дослідження складають всі твори для фортепіано, написані Л. В'єрном: «Дві п'єси» ор. 7 (1886), «Бургундська сюїта» ор. 17 (1899), «Дванадцять прелюдій» ор. 38 (1914-1915), «Три ноктюрни» ор. 34 (1915), «Похоронний дзвін» ор. 39 (1916), «Дитячі силуети» ор. 43 (1916), поема «Самотність» ор. 44 (1918). А також книжкові видання – першоджерела: Бернар Гавоті «Луї В'єрн – життя і творчість» («Bernard Gavoty «Louis Vierne – La vie et l'œuvre». – Paris, 1943); Луї В'єрн «Мої спогади» (Louis Vierne «Mes souvenirs». – Paris, 1970).

Методи дослідження. Вивчення фортепіанної спадщини Л. В'єрна спирається на міждисциплінарний підхід, що містить як загальнонаукові, так і спеціалізовані методи пізнання, необхідні для розкриття теми дослідження:

- *історико-типологічний* – скеровує на вияв особливостей творчості Луї В'єрна в контексті стилю сучасної для нього епохи;
- *біографічний* – базується на вивченні особистості композитора Луї В'єрна шляхом дослідження його життєвого і творчого шляху;
- *системний* – скеровує розуміння композиторського стилю як цілісної структури вищого порядку, що організована художньою свідомістю її автора;
- *дедуктивний* – залучений для екстраполяції загальних закономірностей ціннісного підходу на конкретний музичний матеріал;
- *функціональний* – необхідний для здійснення аналізу досліджуваних творів в аспекті єдності змісту і структури;
- *культурологічний* – дозволяє простежити еволюцію фортепіанної музики Л. В'єрна в контексті західноєвропейської традиції кінця XIX – першої третини XX століть;
- *стильовий* – виявляє індивідуальні принципи композиторського стилю Луї В'єрна шляхом розкриття діалектики традицій і новаторства в його фортепіанній спадщині;
- *жанровий* – враховує типологічні ознаки інтонаційної драматургії фортепіанних творів Л. В'єрна як ціннісної координати романтичної поезики;
- *виконавський* – досліджує піаністичні проблеми й інтерпретаційні вимоги до виконання творів для фортепіано Луї В'єрна.

Теоретична база. Положення дисертаційної роботи базуються на взаємодії історичного і теоретичного музикознавства, а також на філософських працях, що вивчають концепт цінності. Основні праці систематизовані за предметними напрямками сучасної музичної науки:

– *історія світової музики* (О. Алексєєв; А. Альшванг; Е. Ансерме; Б. Асаф'єв; Н. Берковський; В. Божович; А. Брюно (A. Bruneau); А. Бушен; Л. Гаккель; Г. Григор'єва; К. Дебюссі; М. Друскін; В. Жаркова; Е. Журдан-Моранж; К. Зенкін; Н. Кашкадамова; Г. Краукліс; Ю. Кремльов; Є. Кривицька; Р. Куницька; М. Купер (M. Cooper); Б. Левік; М. Лонг; М. Нордау; В. Раздольська; Н. Рогожина;

К. Розеншильд; С. Сигітов; Г. Філенко; Е. Філліпс (E. Phillips); Г. Шнеєрсон; Л. Ентеліс; С. Яроцинський);

– *творчість Луї В'єрна* (Р. Бернар (R. Bernard); І. Бернхардсон (Y. Bernhardson); Й. Бург (J. Burg); Ф. Бьозінгран (F. Besingrand); Л. В'єрн (L. Vierne); Б. Гавоті (B. Gavoty); Т. Калашнікова; Г. Сакре (G. Sacre); А. Дуайєн (H. Doyen); Ф. Летель (P. Lethel); Ф. Сабатьє (F. Sabatier); Д. Скідмор (D. Skidmore); Р. Сміт (R. Smith));

– *теорія стилю в музиці* (Н. Арнонкур; О. Вайнштейн; В. Ванслов; Н. Горюхіна; Г. Грушко; К. Дебюссі; Е. Денисов; Т. Знамеровська; О. Катрич; Р. Крокер (R. Crocker); Б. Ленг (B. Lang); М. Лобанова; М. Михайлов; Г. Мухіна; Є. Назайкінський; Л. Раабен; Д. Рабінович; Н. Савицька; С. Скрєбков; О. Соколов; А. Сохор; М. Смірнов; Н. Тихомирова; С. Тишко);

– *аналіз музичних творів* (М. Арановський; Б. Асаф'єв; В. Бобровський; В. Задерацький; А. Кудряшов; Т. Кюрегян; Л. Мазель, В. Цуккерман; В. Медушевський; В. Москаленко; Є. Назайкінський; К. Ручьєвська; Ю. Тюлін; В. Холопова; Л. Шаповалова);

– *ціннісний підхід у музиці* (А. Алмазова; Б. Асаф'єв; О. Берак; Г. Греєм (G. Graham); О. Зінкевич, Ю. Чекан; Г. Коломієць; А. Мізітова; В. Медушевський; Є. Назайкінський; Г. Орджонікідзе; Ю. Холопов; Т. Чередниченко; Н. Южанін);

– *філософія цінності* (В. Белов; М. Волькенштейн; Л. Гордін; П. Гуревич; Г. Зельдмайр; М. Каган; І. Кант; В. Лавриненко; В. Маринчак; І. Шитов; Т. Щукіна);

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що у дисертації *вперше*:

- проаналізовано фортепіанну спадщину Луї В'єрна в повному обсязі з урахуванням жанрово-виконавської специфіки, тематичного мислення та еволюції загальної стилістики творчості;

- розроблено ціннісну теорію музичного стилю як методологічний фундамент для пізнання фортепіанної творчості маловідомих авторів;

- введено і апробовано низку термінів в системі ціннісної теорії музичного стилю, що сприяють подальшому розвитку сучасної музичної аксіології: «стильова матриця», «ідіоморфний рівень», «димінуючий тип драматургії»;

- запропоновано дефініцію стилю фортепіанних творів Луї В'єрна з позиції виконавства та теоретичного осмислення;

В дисертації **уточнено**:

- періодизацію творчості Луї В'єрна;

- методику ціннісного аналізу в музиці, яка апробована на розглянутому в дисертації матеріалі;

Набули подальшого розвитку:

- характеристика творчої діяльності Л. В'єрна та деяких видатних музикантів Франції на зламі XIX-XX століть;

- концепція ціннісної інтенціональності В. Маринчака;

- уявлення про часопростір як ціннісну координату музичного твору.

Практичне значення отриманих результатів. Оскільки фортепіанна творчість Л. В'єрна представляє досить багатий музичний матеріал як для концертно-виконавської, так і педагогічної діяльності піаністів, результати

дисертації мають вплинути на включення даних творів до репертуару молодих виконавців. Матеріали дослідження можуть стати змістом окремих розділів наукових дисциплін: «Аналіз музичних творів», «Музична інтерпретація», «Теорія музичного змісту», «Музична критика», «Історія фортепіанного мистецтва» для бакалаврів і магістрів вищих навчальних музичних закладів України.

Апробація результатів дослідження. Основні матеріали дисертації були апробовані в 10 доповідях на міжнародних і всеукраїнських конференціях: «Мистецтво та шляхи його осмислення в дослідженнях молодих науковців» (Харків, 2013, 2014); «Бетховен – *terra incognita*» (Харків, 2014); «Музикознавчі студії» (Львів, 2015); «Композиційно-драматургічна єдність музичного твору» (Київ, 2015); «Гіпертекст сучасного музикознавства» (Харків, 2015, 2016); «Музичне мистецтво та наука на початку III тисячоліття» (Одеса, 2015); «Культурологія та інформаційне суспільство XXI століття» (Харків, 2016); «Практична музикологія» (Харків, 2016).

У контексті проекту «Відкритий університет» (БФ «Харківські асамблеї») був представлений концерт-лекція, присвячений композитору Луї В'єрну, на якому авторкою були виконані його фортепіанні й камерні твори (Харків, 2015).

Публікації. Основні положення дисертації викладено в 9 наукових працях, з яких 4 – у фахових наукових виданнях, затверджених МОН України, 1 стаття – у періодичному науковому виданні «Южно-российский музыкальный альманах» (Росія), 4 – тези доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Структура роботи. Дослідження складається зі Вступу, трьох Розділів (10 підрозділів, 5 пунктів), Висновків, Списку використаних джерел і трьох Додатків. Загальний обсяг дослідження становить – 217 сторінок, основний текст – 187 сторінок. Список використаних джерел містить 222 позиції (з них 28 – іноземними мовами; 21 сторінка).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Охарактеризовано методологічну базу, наукове та практичне значення отриманих результатів; наведено відомості щодо публікацій, апробацій та структури роботи.

У **Розділі 1 «ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ЛУЇ В'ЄРНА В ПАНОРАМІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЗЛАМІ XIX – XX ст.»** розкрито історичний аспект дисертації, що висвітлює творчу постать французького композитора в контексті тогочасного культурного життя Західної Європи. Узагальнено інформацію щодо особистості й творчості майстра французького фортепіанного та органного мистецтва.

У **підрозділі 1.1 «Огляд наукових джерел»** представлені основні наукові роботи, в яких надаються відомості про життя і творчість Луї В'єрна. Єдиним на сьогодні російськомовним джерелом є дисертація Т. Калашникової. На основі аналітичної інформації, що викладена в ній, можна скласти уявлення щодо основних принципів композиторського мислення Л. В'єрна на прикладі органних творів.

В якості найважливіших історичних документів нами перекладені й проаналізовані автобіографічний щоденник В'єрна «Мої спогади» (Vierne L. «Mes souvenirs») та монографія Б. Гавоті «Луї В'єрн: життя і творчість» (Gavoty B. «Louis Vierne – La vie et l'œuvre»). Із численних цитат В'єрна, наведених в монографії, складається уявлення про світогляд французького митця.

У підрозділі 1.2 «Досвід осмислення композиторської творчості» розглядається біографія французького композитора, чия діяльність являє собою вельми цікаву сторінку з історії музичного мистецтва. Завдяки своєму родичу, видатному музикантові свого часу Шарлю Колену, Луї В'єрн із самого дитинства мав змогу знаходитися у колі музичної еліти Франції. За допомогою спогадів композитора, який детально змальовував своє музичне оточення, загалом Паризьку консерваторію, сучасне музикознавство збагачується новими фактами про видатних композиторів і музикантів. Маючи неабияке музичне обдарування, Л. В'єрн постійно підтверджував статус талановитого музиканта, що дало йому змогу обіймати одну з найпрестижніших посад музичного світу протягом 37 років – титулярного органіста Собору Нотр-Дам у Парижі. Спираючись на естетичні ідеї своїх вчителів С. Франка та Ш. Відора, Л. В'єрн став видатним педагогом свого часу. Народившись майже сліпим, композитор усе життя страждав від проблем із зором. Не маючи можливості бачити навколишню дійсність, В'єрн занурювався у власний внутрішній світ, який слугував для нього джерелом натхнення. Це залишило відбиток на творчості, що характеризується автобіографічністю та рефлексивною заглибленістю.

Таким чином, на основі життєвих фактів і подій сформовано періодизацію фортепіанної творчості композитора. Враховуючи різнорівневі критерії, творчий шлях Луї В'єрна поділяється на три періоди:

- ранній (1886-1900);
- зрілий (1901-1919);
- пізній (1920-1937).

Варіанти періодизації, що вже існують (А. Дуайєн, Б. Гавоті, Т. Калашникова), не враховують важливі ціннісні координати творчості В'єрна. Серед них: вагома роль фортепіанної музики в формуванні і розвитку композиторської особистості; трагічні події в особистому житті композитора, що вплинули на переосмислення його творчих ідеалів; невідповідність нумерації опусів послідовності їх публікацій, що призвело до плутанини у визначенні меж першого періоду творчості у попередніх дослідників.

У підрозділі 1.3 «Творчі впливи на формування індивідуального стилю Л. В'єрна. Естетичні погляди композитора» розглянуто художні принципи епохи, в царині якої формувався композиторський талант митця. В цьому контексті розглянуті причини, чому романтизм у Франції «запізнився» аж на 40 років. Оскільки В'єрн був прихильником творчої спадкоємності й досить багато перейняв від своїх консерваторських вчителів (С. Франка, Ш. Відора та О. Гільмана), то, в першу чергу, проаналізовано, що саме успадкував композитор від них. Майже полярні художні принципи С. Франка та Ш. Відора органічно поєдналися у творчості Л. В'єрна. Якщо у Відора його приваблювала досконалість форми і знахідки в техніці письма, то у Франка – емоційне вираження, що завжди було на

першому плані. В'єрн примножив концепцію Відора і видозмінив чуттєву естетику Франка. Тенденції в західноєвропейській музиці, що виникли після Першої світової війни, в цілому не викликали схвалення В'єрна. Серед композиторів-сучасників В'єрн визнавав тільки талант Г. Форте, чиї естетичні погляди й творчі принципи вплинули на формування його стилю.

Загально художнім принципом, що сформував світогляд композитора, є баланс у взаємодії серця і розуму. Соціальне середовище, в якому В'єрн народився, сприяло його розвитку: він з колиски успадковував усе те, що формує артиста – вразливість, чутливість та гострий розум. Ще дитиною він пізнає єдину важливу річ в житті – це проживати свою долю згідно зі своїми моральними установками, навіть якщо це не завжди розсудливо. Всупереч долі, яка обходилася з ним не кращим чином, ніщо не могло затьмарити благородства людини і митця, закладене в натурі В'єрна. Враховуючи, що він більшу частину свого життя працював у католицькому соборі, розглянуто роль релігійних впливів на творчість. Виявлено, що для В'єрна музика, перш за все, є провідником душевних переживань, тому фортепіано для нього означало духовний зв'язок з мистецтвом, можливість спілкування зі світом.

Висвітлені погляди й переконання, які В'єрн сповідував у своїй педагогічній діяльності. Гармонійне поєднання доброти з суворістю, високого інтелектуального рівня з гумором, власного виконавського досвіду з композиторським – все це сприяло продуктивності та професійній якості у його спілкуванні з учнями. Серед його учнів були Марсель Дюпре, Лілі і Надя Буланже, Анрі Ганьєбен та інші відомі органісти й композитори.

Підрозділ 1.4 «Загальна характеристика творчої спадщини композитора та роль фортепіано в ній» охоплює панораму всіх творів композитора, що є відомими й опублікованими нині. Творча спадщина Л. В'єрна є оригінальною художньою системою, що відрізняється цілісністю і внутрішньою динамікою, є різноманітною за інструментальним складом і жанровими уподобаннями. Існує наукова думка, що В'єрн, насамперед, є творцем музики для органу. Орган став тією творчою лабораторією композитора, де він самовдосконалювався в професійній майстерності, експериментував зі звучанням і жанрами, що, в свою чергу, створювало ґрунт для пошуків і знахідок в області фактури і музичної мови, який багато в чому склався під впливом спонтанних імпровізацій. Найбільш видатними творами з його органної спадщини є 6 симфоній та два цикли програмних п'єс («24 п'єси у вільному стилі» та «24 фантастичні п'єси»). Зауважимо, що з 62-х опусів, створених композитором, лише 16 належать до органної музики; за її межами – яскраві приклади симфонічної, вокальної, хорової, камерної та фортепіанної лірики.

В'єрн не замикався в сфері органної музики, як помилково стверджують багато джерел. Спираючись на каталог творів Л. В'єрна, складений Б. Гавоті, було виявлено, що в 31-му опусі з 62-х залучено (або може бути залученим) фортепіано. Це дозволяє говорити про вагомий роль цього інструмента для композитора. Фортепіанні твори є своєрідним щоденником, в якому відображені почуття композитора в найбільш яскраві моменти його життя, як щасливі, так і трагічні; в них простежується помітна автобіографічність.

Отже, в Розділі 1 висвітлені причини, чому обрані фортепіанні опуси Л. В'єрна потребують осмислення їх художньої цінності в системі наукових методів і підходів європейської музикології.

Розділ 2 «ЦІННІСНА ТЕОРІЯ МУЗИЧНОГО СТИЛЮ» містить досвід моделювання пізнавальних процесів, що беруть участь в актах оцінки музичних явищ, а також аспекту складання музичного твору як художньої цілісності. На основі міждисциплінарного підходу обґрунтовано методику аналізу об'єктів музичного мистецтва в аксіологічному аспекті.

У підрозділі 2.1 «Онтологічний аспект проблеми цінності» розглядається специфіка цінності як філософського поняття, що є визначальним і для музичної аксіології.

Цінність – феномен, який об'єктивно, за своєю природою є благом для людини, спрямований на реалізацію її творчих можливостей і на задоволення різного роду потреб. В онтологічному аспекті слід вирізнити їх об'єктивне і суб'єктивне трактування. Перша позиція передбачає, що цінності існують об'єктивно, незалежно від свідомості суб'єкта. Втім суб'єктивну позицію характеризує визнання того, що цінності створюються виключно суб'єктами, їх творчою свідомістю. Відповідно до цих двох трактувань у сучасній філософії існують **три підходи** до проблеми цінностей: *трансценденталістичний*, що йде від І. Канта і неокантіанців; *натуралістичний*, репрезентований Р. Перрі, Р. Штейнером, А. Печчеї, Р. Шейрманом; *матеріалістичний* – В. Тугаринов, В. Сагатовський, М. Каган, О. Дробницький, А. Здравомислов. Втім у філософії не склалося єдиної установки на розуміння цінностей і способу їх існування. Це пояснюється як значною різноманітністю різних концепцій, так і складністю досліджуваного предмета. Ціннісна орієнтація індивіда виступає у вигляді прихильності до еталонів, які існують в культурі суспільства.

Мислення людини влаштовано таким чином, що різні види відносин з навколишнім світом здійснюються відповідно до якогось набору базових принципів. Одним із таких першорядних принципів є проблема вибору цінності. У будь-якій ситуації людина стикається з вибором, де вирішальним фактором постає пріоритет однієї програми дій над іншими. Це означає, що процес оцінювання немов «вбудований» у модель свідомості, будучи апріорною його формою. Вивчаючи апріорні структури свідомості за допомогою феноменологічного методу, звертаємося до феномену інтенціональності. Так, В. Маринчак розглядає інтенціональність з позиції її значущості для ціннісної семантики художніх текстів на прикладі класичних зразків російської літератури. Свій ціннісний досвід письменники і поети трансформують у художній текст за допомогою знаків, наділяючи таким чином семантику художніх текстів цінністю. Все, що закодовано в тексті через символи, реципієнт сприймає крізь свій особистий досвід і конструює певний феномен, наділяючи його певним змістом. Оскільки ціннісне відношення є однаковим і для реальних речей, і для текстів, то феноменологічний підхід виправдовує ціннісну семантику як внутрішньотекстовий світ. Смыслотворчі механізми авторської свідомості надають тексту єдність і стійкість, що знаходить відбиття в індивідуальному стилі автора.

Оскільки музичний текст, як і літературний, також є текстом культури, і його зміст також семантично обумовлений, то його, відповідно, можна вивчати як художній феномен крізь призму ціннісної семантики.

У підрозділі 2.2 «Ціннісний підхід у музикознавстві» уточнюється термінологія, що стосується механізмів естетичної та художньої оцінки. Не дивлячись на те, що дані поняття є взаємозалежними, в дисертації вони розглядаються в якості різнополюсних, що співвідносяться з суб'єктивними й об'єктивними критеріями оцінки відповідно.

Пункт 2.2.1 «Типи ціннісного підходу» містить історико-порівняльний аналіз аксіологічних позицій музикознавців і філософів. Визначено три основні типи ціннісного підходу у музичному мистецтві. Загальною передумовою *змістовно-ідеалістичного* підходу є екзистенціальна передумова, що складається в прийнятті допущення, що ідеальні об'єкти (у тому числі й музична субстанція) створюють реальність. Яскравим представником такої концепції є російська дослідниця Г. Коломієць. Прихильники *формалістичного* підходу (Р. Інгарден) розглядають музику як формальну систему певних символів разом із правилами маніпуляцій ними. На перший план у формалістичному підході висуваються формальні закономірності мистецтва, а не його онтологічні якості. *Матеріально-духовний* підхід об'єднує дві попередні концепції. Приклади такого типу ціннісного підходу знаходимо в працях Б. Асаф'єва, Т. Чередниченко, Ю. Холопова, І. Шитова. Як висновок визначено, що специфіка категорії цінності в музичному мистецтві розглядається виключно в дискурсі музичної естетики і психології сприйняття, тобто емоційного ставлення до музичного об'єкта, де основою слугують суб'єктивно-естетичні судження.

Пункт 2.2.2 «Композиторський стиль як індикатор ціннісного підходу» слугує обґрунтуванню ціннісного підходу через категорію «індивідуальний стиль» митця. Оскільки раціональні засади в музиці тісно пов'язані з ірраціональними, то загальні логічні норми, що складаються в певну історичну епоху в рамках панівної стильової системи, відбиваються крізь індивідуальні емоційні, ірраціонально-несвідомі особливості композиторського мислення, представлені через індивідуальність митця. Структурні елементи музичного твору стають носіями стилю, відповідно, композиція в цілому стає виразником стилю. При всій суб'єктивності сприйняття в музичному мистецтві стиль забезпечує об'єктивні умови для ціннісних суджень, які, повторюючись, складають інформаційний тезаурус, що впливає на зміст громадської музичної свідомості. Музикознавцями розглянуто стиль як об'єкт вивчення в наступних аспектах: історико-типологічному (М. Михайлов, С. Скребков), семіотичному (В. Медушевський), цілісному (Л. Мазель), системному (Є. Назайкінський), національному (С. Тишко), семантичному (В. Холопова, Ю. Кудряшов), психології віку (Н. Савицька). У розвиток сформованих уявлень і поглядів на феномен стилю в музиці, в даній науковій роботі пропонується *ціннісний* підхід до теорії стилю.

Композиторський стиль розглянуто з позиції сучасної наукової картини світу, у якій задіяні такі поняття як система, ентропія системи, теорія інформації, музичний простір і час. Дослідницька позиція базується на уявленні, що ключова роль у

творчому процесі відводиться свідомості, яка містить в собі основну цінність як для генерації творів мистецтва, так і для їх осмислення іншими учасниками комунікації. Здатність створити художній порядок із первісного хаосу означає велич майстерності. Тож композиторський стиль – це наймогутніша антиентропійна сила. Сформовано авторську дефініцію: *«композиторський стиль» – це поняття, що характеризує творчу енергію свідомості композитора таким чином обирати, упорядковувати і структурувати конструктивні елементи системи в цілісність, щоб в готовому духовному продукті (музичному творі) відбивалися в явній закономірності індивідуальні якості цієї свідомості.*

У підрозділі 2.3 *«Методика ціннісного аналізу в музичному мистецтві»* у пошуках об'єктивного методу пізнання музичних об'єктів пропонується розробка ціннісної теорії, де центральне місце в процесі осмислення музичного явища відводиться стильовому аналізу.

Механізм ціннісного аналізу складається з двох етапів: естетична оцінка та художня оцінка. Естетична оцінка як процес виявлення прекрасного здійснюється на інтуїтивному рівні. Постійно працюючи з музичними об'єктами, музичний критик, так чи інакше, має уявлення про шедеври і невдалі твори. Професійна інтуїція відіграє важливу роль в когнітивному орієнтуванні, але для теоретичного обґрунтування цього мало. Такою необхідною емпіричною ланкою слугує художня оцінка. Процес художньої оцінки конституюється шляхом накладення рівнів *ідіоморфного* (відмінні ознаки композиторського мислення) на *стаціонарний*. Його механізмами, у свою чергу, постають *топос* (ментальні ознаки національної культури) і *хронос* (інтонаційні і жанрові традиції), які в сукупності складають умовну «стильову матрицю».

Сутність ціннісної теорії стилю полягає у встановленні закономірностей музичного мислення митця як системи узагальнено-теоретичних положень задля вивчення їх функціонування на конкретному музичному матеріалі. Композиторський стиль слугує своєрідним «фільтром» при аксіологічному аналізі музики, залишаючи в «стильовій матриці» тільки твори, відзначені печаткою майстерності. Художньо вдалі твори важливо вміти відокремлювати від невдалих, щоб не просто описати їх як історичний артефакт, а визначити їх функцію і місце в системі творчих досягнень.

Отже, розробка ціннісної теорії музичного стилю є досвідом системного осмислення і наукового моделювання, скерованого на виявлення онтологічного статусу музичного твору в його залежності від стилю мислення творця як об'єктивного чинника звукотворчості. У перспективі ціннісний підхід дозволить розглянути всю академічну музику від її витоків до Новітнього часу.

Розділ 3 «СТИЛЬОВИЙ ТА ЦІННІСНИЙ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФОРТЕПІАННОЇ ТВОРЧОСТІ ЛУЇ В'ЄРНА» присвячено апробації ціннісної теорії музичного стилю на маловідомому матеріалі. Алгоритм аналізу фортепіанних творів вибудовується з цільової установки на пошук стильових атрибутів та координат, що, в свою чергу, формують ціннісні судження щодо індивідуального стилю Л. В'єрна та теоретичні уявлення щодо його місця у художньому світі європейської традиції.

У підрозділі 3.1 «“Дві п'єси”, “Бургундська сюїта”: особливості стилістики раннього творчого періоду» звертається увага на помітний вплив композиторів-попередників на формування стилю В'єрна в проаналізованих творах. «Дві п'єси» поряд з деякими п'єсами для органа стали першим композиторським досвідом шістнадцятирічного Л. В'єрна. Формування творчих орієнтирів тільки починається. Його композиторське письмо ґрунтується переважно на успадкуванні стильових принципів Ф. Шопена, чиї твори В'єрн любляв виконувати. Створені ще зовсім юним композитором, «Дві п'єси» хоча і не містять майбутніх в'єрнівських хроматизмів, «порожніх» акордів і септакордів, але в них закладена та «генеральна інтонація» (за В. Медушевським), що у повній мірі розкриється в стилі композитора в наступних зрілих творах.

«Бургундська сюїта» створювалася Л. В'єрном у найщасливіший період його життя (1898-1899) – час знайомства з майбутньою дружиною і розквіту музичної кар'єри. Назва «Бургундська» не містить етнічних посилянь, хоча для неї притаманні картинна зображальність, тісний зв'язок з пісенністю і танцювальністю. Цикл складається із семи програмних п'єс, які узгоджуються в єдине ціле за принципом контрасту (темповим, динамічним, ладо-гармонічним).

Підрозділ 3.2 «“Три ноктюрни”, “Дванадцять прелюдій”, “Похоронний дзвін”, “Дитячі силуети”, “Самотність”: Луї В'єрн – “останній романтик” фортепіанного мистецтва Франції» являє собою розширений цілісний аналіз найбільш знакових творів В'єрна для фортепіано. Кожний цикл є самодостатньою художньою цілісністю, де у повній мірі розкривається індивідуальний стиль композитора.

Цикл «12 прелюдій» відбиває ауру самотності й туги, які перетинаються з деякими щасливими спогадами композитора. Збірник розподілено на дві книги по шість прелюдій у кожній. Створений в період з літа 1914 по червень 1915 року, даний цикл прелюдій для фортепіано хронологічно у французькій музичній літературі знаходиться поряд з циклом прелюдій К. Дебюссі. На відміну від новаторських знахідок К. Дебюссі, Л. В'єрн залишається на лінії, що тяжіє до романтичних прелюдій Ф. Шопена.

У «Похоронному дзвіні» композитор, не відхиляючись від власних принципів мислення, використовує в п'єсі повторювані стильові засоби: «порожні» акорди (октава з квінтовым тоном), димінуючий принцип драматургічного розвитку, образна трансформація, щільність фактури, ясно окреслена форма з кульмінацією в «точці золотого перетину».

Цикл «Дитячі силуети» являє собою п'ять присвят. Кожна частина є характерною замальовкою, що зображує одночасно і портрет окремої дитини, і типові риси поведінки дітей в юному віці. Технічно досить легкі п'єси змальовують із рідкісною поезією світ дитини.

Поема «Самотність» є найтрагічнішим твором для фортепіано: Л. В'єрн змальовує свій біль, томливе чекання, жах війни, приємні спогади, що переходять в нерозуміння (які залишилися з приводу смерті його брата), завершуючи композицію нещадним танцем смерті. Музика поеми репрезентує діалектику романтичного світосприйняття крізь призму новаторських засобів втілення музичної композиції та

інтонаційної драматургії. Серед них – рефлексійна лірика, монотематизм, семантика відчаю, «танець смерті», гармонічна дисонантність, що межує з лексикою модернізму початку ХХ ст.

Підрозділ 3.3 «Ціннісна семантика фортепіанних творів Луї В'єрна» узагальнює прототипічні ознаки цінності індивідуального стилю композитора на прикладі його фортепіанних опусів.

Пункт 3.3.1 «“Стильова матриця” як інструмент музикознавчого аналізу» підсумовує виявлені атрибути композиторського стилю в системі його творчості та виявляє актуальність на ґрунті запропонованої методики ціннісного аналізу. Фортепіанна музика композитора увиразнює ментальні ознаки французького національного стилю в сукупності з принципами романтичної доби, формуючи власну оригінальну стильову систему. З позиції національної традиції в ній органічно поєднуються такі риси, як елегантність, витонченість, деталізованість, простота і прозорість, пропорційність, емоційна стриманість; головне – ця музика здатна приносити задоволення. У зрілому періоді творчості композитора, поряд з вже перерахованими якостями національного стилю, можна спостерігати ще комбінаторність, історизм та імпровізаційність.

Головними репрезентантами романтичної традиції в творчості В'єрна є: використання типових романтичних жанрів, принципу автобіографічності, програмності, тема самотності, романтичне коло образів, поемність (принцип монотематизму), володіння всіма ресурсами інструмента (піаністична фактура). Розглядаючи фортепіанну творчість В'єрна крізь призму ідіоморфного рівня відзначимо наступні атрибути його стилю: співуча мелодика як з консонансним, так і з дисонансним гармонічним наповненням; поступове ускладнення гармонії протягом тематичного розвитку від діатоники до хроматики; лінії малих зменшених септакордів і паралельно з цим, використання «порожніх» октавно-квінтових звукових структур, музична драматургія з «димінуючим профілем»; тематична трансформація; певний вплив органного викладу фактури. Усі ці стильові показники у процесі сприйняття слугують ціннісними координатами мислення митця.

У пункті 3.3.2 «Димінуюча драматургія як принцип мислення» обґрунтовується сутність драматургічного принципу, що є притаманним для багатьох п'єс фортепіанної музики В'єрна – принцип «від активності до споглядальності». Цей принцип характеризує тенденція до поступового зниження рівня драматичної напруги через трансформацію художнього образу від його активного первня до філософсько-ліричного стану. У фортепіанних творах Л. В'єрна характерним явищем стає специфічне вибудовування драматургічної хвилі, де активний початковий образ, відкриваючи експозиційний розділ твору, не зберігає свою активність протягом усіх зон розгортання драматургії, а поступово перетворюється в свою протилежність вже іншого, споглядального характеру. Композитор навмисно обирає енергетично ослаблені фінали, що не тільки дозволяє створювати необхідний художній образ, але й репрезентує специфіку саме романтичного типу мислення.

У Пункті 3.3.3 «Виконавський аналіз як стимул до ціннісної прагматики» окреслено й проаналізовано інтерпретаційні версії творів для фортепіано Л. В'єрна.

Представлений авторський погляд на фортепіанні твори французького композитора з позиції виконавця. Підсумовані піаністичні проблеми й інтерпретаційні вимоги до виконання творів для фортепіано французького композитора.

Отже, стильові ознаки фортепіанної творчості Л. В'єрна у сукупності утворюють цілісність і повноту композиторського стилю, та є носіями ціннісної семантики. Звертається увага на необхідність за допомогою наукової та виконавської діяльності вивести її на рівень ціннісної прагматики.

У **Висновках** підсумовуються результати аналітичних пошуків відносно мети дослідження. Оскільки в Україні обсяг інформації про життя і творчість Л. В'єрна є досить обмеженим, були перекладені з французької мови найважливіші матеріали про його творчу біографію. Етико-естетичні та релігійно-філософські погляди композитора систематизовано під кутом зору фортепіанної поетики, що стало підґрунтям для розуміння цінності композиторського стилю на всіх етапах його становлення.

1. Луї В'єрн був неординарною особистістю зі складною долею. Його біографія вже сама по собі представляє історичну цінність. Написавши мемуари, композитор залишив світу унікальні відомості, як про свій час, так і про відомих музичних діячів Західної Європи. Влучність суджень, гострота думки, невідомі пересічному читачеві свідoctва про культурні події давно минулих часів викликають глибинний інтерес у сучасного дослідника.

Осмислена роль фортепіано, як найважливішого інструменту в творчому житті французького майстра (поряд з органом). Було з'ясовано, що В'єрн звертався до фортепіано кожен раз, коли переживав найяскравіші життєві емоції (рідше щасливі, в основному трагічні потрясіння). Грунтуючись на найважливіших віхах життєвого шляху Л. В'єрна, запропонована періодизація його творчості. Спираючись на неї, складена хронологічна таблиця усіх відомих творів французького композитора. У ній наочно представлено, в яких жанрах і в який часовий період творив композитор.

2. У процесі теоретичного обґрунтування художньої цінності фортепіанної творчості Л. В'єрна та у зв'язку з відкритістю питання про проблему художньої цінності (у мистецтві загалом і в музиці, зокрема) розроблено *ціннісну теорію музичного стилю*. Її сутність полягає в тому, що ключовим чинником, який визначає цінність духовного продукту музичної творчості, слугує індивідуальний спосіб світовідчуття митця – композиторський стиль. Ціннісний підхід являє об'єктом вивчення людську свідомість – авторське Я, і, відповідно, статус найголовнішої цінності має концепт «композиторський стиль».

Спираючись на міждисциплінарний підхід, категорію композиторського стилю розглянуто як складову сучасної наукової картини світу, де стиль – це інформаційна система, найважливішу роль в якій відіграє рівень ентропії. Уявлення сучасної фізики про часопростір як єдиний континуум стало засадничим в представлених міркуваннях про інструментарій стильового аналізу. Процес оцінки музичних творів розглянуто в системі молодшої науки нейроестетики.

Обґрунтовано думку про те, що ціннісні судження як процес є апріорними формами свідомості, що в музичному мистецтві відіграє важливу роль при формуванні індивідуального стилю.

Класифіковано типи ціннісних підходів в музиці, на основі яких запропонована авторська методика ціннісного аналізу. Для її втілення необхідною умовою стало свідоме розмежування естетичної і художньої оцінок. При здійсненні художньої оцінки надзавданням слугує стильовий аналіз, який проводиться шляхом супідрядності двох рівнів – *стаціонарного* (хронотоп) і *ідіоморфного* (відмінні стильові ознаки творів композитора).

3. Згідно з запропонованою методикою ціннісно-стильового аналізу представленим є весь корпус творів Л. В'єрна для фортепіано. Як представник французької національної традиції Луї В'єрн зумів яскраво відбити у своїх фортепіанних опусах загальні ментальні ознаки західноєвропейської культури. Фортепіанні твори Луї В'єрна охоплюють риси, характерні для естетики французького мистецтва в цілому: витонченість, шляхетність, ясність, стриманість у вираженні почуттів.

Глибинний ліризм фортепіанної музики Л. В'єрна зображає найпотаємніші прояви людської душі. Естетика романтичного світовідчуття, пронизуючи усі грані творчої спадщини французького композитора, розкривається у безлічі змістовних і структурних елементів. Поєднуючи в собі ознаки французького національного стилю із стильовими основами музики романтичної епохи і привнесеними новаціями з музики модерну, що народжувався, В'єрн формує свій власний стиль. У ньому проявляються явні закономірності індивідуального мислення композитора, неповторна стилістика його фортепіанних творів. Показовим для романтичного світовідчуття є димінуючий тип драматургічного розвитку. Він характеризується завершенням творів в споглядальному ключі через трансформацію первинного активного імпульсу. Вивчення генези такого «драматургічного профілю» (В. Бобровський) виявило його виток з пізньої творчості Бетховена (зокрема, фортепіанні сонати ор.90 та ор.111).

Якщо музика є, насамперед, мистецтвом емоційним, то цінність представляють тільки ті твори, які здатні зачепити в слухачі ті чи інші емоції. Це можливо лише в тому випадку, коли композитор (виконавець) прожив і переніс певні переживання крізь призму власного емоційного досвіду та зумів втілити їх у музичному творі. *Автобіографічність* як одна зі складових романтичного способу світовідчуття піднімає стиль Луї В'єрна, явлений в фортепіанних творах, на рівень високої художньої та естетичної цінності. Незалежно від місця і часу виконання, його фортепіанні опуси викликають у слухача емоційний відгук, що є незаперечним доказом цінності стилю французького Майстра.

За допомогою аналізу інтерпретацій закордонних виконавців звернуто увагу на актуальність фортепіанної творчості В'єрна для сучасного світу академічної музики.

4. Фортепіанна творчість Луї В'єрна посідає особливе місце серед найбільш гідних представників пізнього західноєвропейського музичного романтизму. Спираючись на класичні засади музичного мистецтва, збагатившись досвідом своїх учителів і сучасників, індивідуальний стиль Л. В'єрна у творах для фортепіано виявився, з одного боку, завершальним етапом західноєвропейської романтичної традиції XIX ст., а з іншого – в силу безперечної мистецької чутливості, якісно збагатився більш пізньою лексикою раннього модерну.

Таким чином, фортепіанна творчість Л. В'єрна є історично закономірною ланкою в еволюції західноєвропейського музичного мистецтва. Композитор мов би «договорює» романтичну інтонацію, як вітання ХХ століттю від «останнього романтика» мистецтва Франції. Результати апробації ціннісної теорії стилю на маловідомому музичному матеріалі довели, що фортепіанна спадщина Луї В'єрна є цінним матеріалом, як для наукового осмислення, так і для виконання. З огляду ціннісної теорії можливий розгляд будь-якого об'єкта академічної музики, як Минулого, так і Сучасності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Оболенская М. Луи Вьерн – «последний романтик» фортепианного искусства Франции / М. Оболенская // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Когнітивне музикознавство : зб. наук. ст. [ред. Л. В. Шаповалова]. – Харків: Вид-во С.А.М., 2014. – Вип. 40. – С. 119-130.
2. Оболенская М. М. Французский национальный стиль как объект музыковедческого анализа / М. Оболенская // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. [ред. В. Я. Даниленко]. – Харків: ХДАДМ, 2015, (Мистецтвознавство №1). – С. 31-36.
3. Оболенська М. Поема для фортепіано «Самотність» Луї В'єрна як втілення романтичного світогляду / Марія Оболенська // Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка. – Львів, 2015. – Вип. 35: Студії музикознавчі. – С. 237-247.
4. Оболенская М. Ценностная семантика фортепианного творчества Луи Вьерна / М. Оболенская // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. – Харків : ХДАДМ, 2016. – Вип. №4. – С. 56-61.
5. Оболенская М. М. Ценностный подход в музыке: опыт разработки методики / М. М. Оболенская // Южно-российский музыкальный альманах. – Ростов-на-Д., 2016. – Вып. 2 (23). – С. 22-27.
6. Оболенская М. Луи Вьерн «Бургундская сюита» для фортепиано: композиторский опыт и стилевые влияния / М. Оболенская // Мистецтво та шляхи його осмислення в дослідженнях молодих науковців : матеріали XIII міжнар. наук.-творчої конф. студентів та аспірантів, 21-22 березня 2013 р. – Харків : ХНУМ імені І. П. Котляревського; ТОВ С.А.М., 2013. – С. 53-55.
7. Obolenskaya M. Oeuvre de Louis Vierne comme l'objet de la pensée musicologique de la France / M. Obolenskaya // Мистецтво та шляхи його осмислення в дослідженнях молодих науковців: матеріали XIII міжнарод. наук.-творчої конф. студентів та аспірантів, 21-22 березня 2013 р. – Харків : ХНУМ імені І. П. Котляревського; ТОВ С.А.М., 2013. – С. 93-94.
8. Оболенська М. Поема для фортепіано «Самотність» Луї В'єрна як втілення романтичного світогляду / Марія Оболенська // Музикознавчі студії: тези всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців / ЛНМА імені М. Лисенка. – Львів : Видавець Тетюк Т. В., 2015. – С. 90-91.

9. Оболенская М. М. Категория стиля как ключ ценностного подхода в музыке / М. Оболенская // Культура та інформаційне суспільство XXI століття: матер. всеукр. наук.-теор. конф., 21-22 квітня 2016 р. – Харків: ХДАК, 2016. – С. 140-142.

АНОТАЦІЇ

Оболенська М. М. Фортепіанна творчість Луї В'єрна в аспекті ціннісної теорії стилю. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю «17.00.03. – Музичне мистецтво». – Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. – Харків, 2017.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню художньої цінності фортепіанної творчості французького композитора Луї В'єрна. Оскільки на сьогодні творча постать Луї В'єрна є незвіданою сторінкою в українському музикознавстві, то з французької мови переведені й тематично систематизовані важливі для історичного музикознавства біографічні матеріали. З метою віднайдення об'єктивних критеріїв музичної цінності розроблена ціннісна теорія музичного стилю. Запропоновано методику ціннісного аналізу, яка апробується на маловідомому матеріалі.

Класифіковані типи ціннісних підходів в сучасному музикознавстві. Висвітлено засадничу роль категорії «композиторський стиль» як об'єктивного чинника змісту, розглянуто його специфіку в контексті сучасної наукової парадигми. В дисертації проаналізовані всі твори Л. В'єрна для фортепіано: «Дві п'єси», «Бургундська сюїта», «12 прелюдій», «Три ноктюрни», «Похоронний дзвін», «Дитячі силуети», поема «Самотність». Як наслідок виявлені стильові засади творчості композитора в системі ціннісних координат західноєвропейської традиції на зламі ХІХ – ХХ сторіч.

Ключові слова: Луї В'єрн, фортепіанна музика, цінність, ціннісний підхід, теорія стилю, композиторський стиль, принципи композиторського мислення.

Оболенская М. М. Фортепианное творчество Луи Вьерна в аспекте ценностной теории стиля. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности «17.00.03 – Музыкальное искусство». – Харьковский национальный университет искусств имени И. П. Котляревского. – Харьков, 2017.

Диссертация посвящена выявлению стилевых основ фортепианного творчества французского композитора Луи Вьерна (1870-1937) и обоснованию его художественной ценности в системе современной музыкологии и исполнительства. Поскольку на сегодняшний день творческая личность Л. Вьерна является малоизученной страницей в украинском музыковедении, то с французского языка переведены и тематически систематизированы важные для исторического музыковедения биографические материалы.

Имя Луи Вьерна ассоциируется преимущественно с органной музыкой. Между тем он создал внушительное количество опусов фортепианной, симфонической,

камерной, вокальной и хоровой музыки. Взятая в качестве объекта исследования музыка для фортепиано занимает значительное место в объёме всего творческого наследия композитора и в силу высоких художественных достоинств представляет культурную ценность для европейского музыкального мира.

Основываясь на важнейших фактах и событиях из жизни композитора составлена периодизация его творчества. Учитывая разноуровневые критерии, творческий путь Луи Вьерна можно разделить на три периода: ранний (1886-1900), зрелый (1901-1919) и поздний (1920-1937). Варианты периодизации, которые уже существуют (А. Дуаен, Б. Гавоти, Т. Калашникова), не берут во внимание важные ценностные координаты творчества Вьерна. Среди таких: весомая роль фортепианной музыки в формировании и развитии личности композитора; трагические события в личной жизни композитора, которые повлияли на переосмысление его творческих идеалов; несоответствие нумерации опусов последовательности их публикаций, что привело к путанице в определении границ первого периода творчества у предыдущих исследователей.

В процессе целостного анализа фортепианных сочинений Луи Вьерна («Две пьесы», «Бургундская сюита», «Три ноктюрна», «Двенадцать прелюдий», «Детские силуэты», «Одиночество», «Похоронный звон») было выявлено, что его фортепианная музыка отражает ключевые черты французского национального стиля в совокупности с принципами романтической эпохи, формируя собственную оригинальную стилевую систему.

Помимо атрибуции индивидуального стиля Луи Вьерна (на примере его фортепианных сочинений) в диссертации разрабатывается ценностная теория музыкального стиля. В ней представлен опыт системного описания, нацеленный на выявление онтологического статуса музыкального произведения в его зависимости от стиля мышления творца как объективного фактора смыслотворчества.

В диссертации изложен опыт систематизации познавательных процессов, участвующих в актах оценки музыкальных явлений. Для достижения поставленных задач стало необходимым изучение теории ценностей, исследование их онтологических оснований в общефилософском и специализированно музыкальном дискурсах. Поскольку ценность сама по себе является фундаментальной категорией, возникла необходимость провести параллели и аналогии между музыкой и другими сферами гуманитарных и точных наук. Классифицированы типы ценностных подходов в современном музыковедении. Обоснована главенствующая роль категории «композиторский стиль» как объективного ценностного параметра, рассмотрена его специфика в контексте современной научной парадигмы.

В поисках объективного метода познания музыкальных объектов предлагается разработка методики ценностного анализа, где центральное место в процессе осмысления и когнции музыкального явления занимает стилевая атрибуция. Процесс художественной оценки конституируется путём наложения уровней *идиоморфного* (отличительные признаки композиторского мышления) на *стационарный*. Его механизмами, в свою очередь, являются топос (ментальные признаки национальной культуры) и хронос (интонационные и жанровые традиции), что в своей совокупности составляет условную «стилевую матрицу».

Аксиологический подход выявил роль композиторского стиля, который служит своеобразным фильтром, оставляя в «стилевой матрице» только те произведения, которые отмечены печатью мастерства. В перспективе ценностный анализ позволит рассмотреть всю академическую музыку от ее истоков до Новейшего времени.

Результаты апробации ценностной теории музыкального стиля на малоизвестном материале выявили, что с одной стороны, фортепианное наследие Л. Вьерна представляет собой ценный материал (как для изучения, так и для исполнения). С другой – в рамках предложенной ценностной теории возможно рассмотрение любого объекта академической музыки.

Таким образом, диссертационное исследование позволило дополнить систему методов и принципов, присущих области музыкальной аксиологии.

Ключевые слова: Луи Вьерн, фортепианная музыка, ценность, ценностный подход, теория стиля, композиторский стиль, принципы композиторского мышления.

Obolenska M. M. The piano work of Louis Vierne in the aspect of value theory of style. – Manuscript.

Dissertation for gaining the degree of the Candidate of Art Criticism by specialty 17.00.03. – Music Art. – Kharkiv National I. P. Kotlyarevsky University of Arts. – Kharkiv, 2017.

The dissertation work is meant to analyse a value aspect of semantics of piano works by a French composer Louis Vierne (1870-1937). Composer's style principles of structural, melodic, harmonic perception are revealed.

The problem of the dissertation study is a lot of vector. In addition to the study of the individual style of Louis Vierne on the example of his works of piano, in the dissertation work is considered the philosophical issues and aesthetic, which concern the category of the value in the art of music, and, in this regard, we develop the value theory of music style.

The dissertation describes author's experience in systematization of cognitive processes participating in the evaluation of musical pieces. There was developed and justified a method of music evaluation. The process of music evaluation is constituted by juxtaposing idiomorphic level (traits of the composer's thinking) with statical one. Such technique is represented by topos (mental signs of national culture) and chronos (intonation and genre traditions). On the example of Louis Vierne's piano style the dominant features of the national style in intonation and performing arts of «the last romantic» in France are demonstrated.

Taken together, all stylistic features of L.Vierne's piano creative work form an integrity and completeness of the composer's style, and are the carriers of the value semantics. Artistic method of Louis Vierne is the final stage of Western European romantic tradition. The piano works by Vierne is a natural link in the evolution of European music, and are of great artistic value for concert performance and for research activities.

Keywords: Louis Vierne, piano music, value, value approach, theory of style, composer style, principles of the composer thought.

Для нотаток

Для нотаток